

Kultursektorens arbeid med klima og miljømessig bærekraft

Skriftlig innspill fra Norsk bibliotekforening

Norsk bibliotekforening (Nbf) er en interesseorganisasjon med omtrent 3000 medlemmer, som inkluderer både enkeltpersoner og institusjonsmedlemmer. Nbf organiserer hele biblioteksektoren, og omfatter både skolebibliotek, folkebibliotek og fag- og forskningsbibliotek. Bibliotekene står i en særstilling i å nå ut den norske befolkning gjennom et helt livsløp, gjennom de ulike bibliotektypene.

Bibliotekene er i sin natur sirkulær- og delingsøkonomi i praksis, og har et bredt nedslagsfelt når det kommer til hvordan kultursektoren kan bidra til grønn omstilling. I dette innspillet ønsker vi å peke på noen utfordringer bibliotekene står ovenfor, og hvordan vi kan bidra.

Hvilke politiske mål for kulturpolitikken kan etableres på vegne av sektoren?

Norsk bibliotekforening mener at økt kunnskap om bærekraftig utvikling i hele befolkningen bør være et politisk mål i arbeidet med grønn omstilling. Gjennom å sikre forankring og kunnskap kan vi også endre bruksmønster og holdninger blant befolkningen. Her vil kultursektoren spille en viktig rolle, gjennom den egenverdien kunsten har, og kraften som finnes i kultur.

Norsk bibliotekforening ønsker å understreke viktigheten av at folk har tilgang til informasjon der de bor og der de har tilhørighet. Gjennom hele nettverket av skolebibliotek, folkebibliotek og fagbibliotek kan bibliotekene spille en viktig rolle i sin grunnleggende funksjon og institusjon, og gjennom desentralisert infrastruktur og geografisk spredning.

Med økt kunnskap som politisk mål må forutsetningen om en lesende befolkning ligge til grunn. Da må befolkningen ha tilgang til kunnskap, ha kompetanse til å tilegne seg kunnskap, og forstå og vurdere og informasjonen. Slik sikrer vi også en befolkning som deltar aktivt i ordskiftet og demokratiet og styrker samtalen om grønn omstilling i samfunnet ellers.

Norsk bibliotekforening ønsker å understreke at det er viktig at politiske mål henger sammen med annen vedtatt politikk. Derfor må politiske mål for grønn omstilling også lene seg på det som allerede er lovfestet, at miljømessig (og økonomisk) bærekraftsutvikling skal legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen i kommunene. Det omfatter også kultur som en del av samfunnsplanleggingen, og dette forplikter framtidig utvikling, og det bør ligge tydelige forventninger til utforming av kommunale planer, der også kulturaktørene må innlemmes.

Hva trenger bibliotekene for å kunne legge til rette for grønne veivalg?

Mulighet for fellesløsninger

Klima- og miljøutfordringene vi står ovenfor må løses i samarbeid og i fellesskap, både innad i kultursektoren og med andre. Bibliotek er ofte en drivende faktor i å drive utvikling, samskaping, samarbeid og felles løsninger i egen kommune eller i egen institusjon i kraft av sitt samfunnsoppdrag og møteplassfunksjon. Dersom bibliotekene skal fortsette å være et sted for samhandling, samarbeid og ressursdeling, er vi avhengige av at det legges til rette for

tverrsektorielle samarbeid. Barrierene vi møter i dag er både ressurser og organisatoriske hindre som vanskeliggjør deling og samarbeid.

Samarbeid, frivillighet, engasjement og nye løsninger

Sivilsamfunnet, frivilligheten, frie kunstnere og andre uavhengige aktører er nødvendige i arbeidet med å skape grønn omstilling. Bibliotekene kan være pådrivere, dersom denne funksjonen anerkjennes og det er kapasitet til å drive tilrettelegging og veiledning. Gjennom god veiledning av frivillige og samarbeidsorganisasjoner kan enda flere initiativ og gode krefter utløses. Denne funksjonen bør inngå i et planverk for å sikre grønn omstilling, og være en del av oppdraget når kommunens budsjetter fordeles.

Det bør også legges til rette for og oppmuntres til samarbeid med lokale lag, foreninger og organisasjoner. Samarbeid med dyktige organisasjoner som Naturvernforbundet, Framtiden i våre hender osv. styrker den faglige formidlingen, bidrar til høy kvalitet og er ressurs sparende.

Bevisst arbeidsdeling

Norske bibliotek er underfinansiert. En [rapport](#) viser at antallet årsverk pr innbyggere i norske folkebibliotek har hatt en svak nedgang (korrigert for befolkningsvekst). En annen rapport viser at arbeidsoppgavene i folkebibliotek er stadig økende ([Folkebibliotekene i Norge 2024- Statusrapport om bemanning og kvalitet](#), s. 12). Vi vet også at besøkstallene i norske folkebibliotek øker, med [26 millioner besøkende](#) i 2023.

Allerede i dag er det derfor vanskelig å følge opp alle besøkende som kommer, og tilrettelegge for gode opplevelser. Dersom bibliotekene også skal ta sin del av omstillingsarbeid i kommunene slik vi ønsker, må dette følges opp med ressurser, eller tydelig arbeidsdeling. Dette kan også løses gjennom gode samarbeid intern i kommunene, der andre funksjoner som samskappingskoordinator eller frivillighetskoordinatorer er pålagt et tett samarbeid med bibliotekene.

Dette kan også gjøres gjennom tildelinger fra kommunenes miljøenheter eller andre finansieringskilder, der man ser at bibliotekene løser en del av bærekraftsarbeidet. Dette gjøres blant annet i Trondheim kommune. Slik kan bibliotekene jobbe langsiktig og strategisk, og se arbeidet i sammenheng med resten av samfunnsoppdraget, i stedet for at arbeid gjøres parallelt.

Forankring i planverk og måling

Bibliotek kan spille en viktig rolle i arbeidet med grønn omstilling. Da må denne innsatsen anerkjennes, og det må forankres i planverk. Det må være forventninger til hvilket arbeid som skal gjøres, og det må følge med ressurser og mandat til å gjennomføre planer. Slik vil også politikere, eiere og institusjoner få økt kunnskap om bibliotekenes funksjon, og bibliotekene får forankring i sine styringsdokumenter. Norsk bibliotekforening mener bibliotekene bør få et klart offentlig oppdrag som en del av bærekraftsarbeidet.

Bibliotek måles ofte i besøkstall, utlånstall og arrangementer. Arbeid med grønn omstilling er ikke like lett å måle eller kvantifisere. Norsk bibliotekforening mener en utvikling av måleindikatorer på dette feltet ville styrke arbeidet.

Tilgang til informasjon

For å kunne spille rollen som kunnskapsaktør og informasjon er bibliotekene avhengige av tilgang til kunnskap, informasjon og litteratur i alle formater, for å kunne stille disse til rådighet og veilede videre. Infrastrukturen rundt formidlingen av litteratur, forskning, bøker og andre medier er et grunnleggende premiss.

Hva kan bibliotekene gjøre for å bidra til grønn omstilling?

Arbeid i egne institusjoner

Som andre aktører bør bibliotekene sørge for grønn omstilling i egen sektor, og etterstrebe ombruk og gjenbruk, grønne anskaffelser, grønn IKT, energieffektivisering og minimere egen bruk av plast. Ved nybygg bør kommunene eller eiere sørge for bærekraftige valg i byggeprosess og god arealbruk i samarbeid med andre funksjoner.

Kunnskap og tillit

Bibliotekenes lovpålagte oppgave i å fremme opplysning, utdanning, og stille bøker og andre medier til gratis disposisjon er en viktig kjerneoppgave i å bidra til grønn omstilling. Som en offentlig institusjon med [høyest grad av tillit](#) kan bibliotekene spille en særegen rolle i å sikre informasjon til innbyggerne.

Bibliotekenes arbeid med desinformasjon og kildekritikk er en viktig del av oppdraget i å involvere befolkningen, og sikre faktabasert kunnskap og en opplyst samfunnsdebatt.

Samarbeid og konkrete tiltak

Bibliotekene har i lengre tid fokusert konkret på klima og miljø, og FNs bærekraftsmål gjennom temauker, arrangementer, tiltak og ulike prosjekter. Både skolebibliotek, fagbibliotek og folkebibliotek gjennomfører fiksefester, delearrangementer, frøbibliotek og andre tiltak gjennom året. Flere organiserer også verkstedutlån eller andre tiltak som fører til økt deling og mindre forbruksvekst.

Mange av disse tiltakene gjennomføres i samarbeid med lokale eller nasjonale organisasjoner, der også frivilligheten kobles på. Gjennom disse tiltakene er bibliotekene med på å endre bruksmønster og holdninger, og kan føre til langsiktige endringer i befolkningen.

Siden 2023 har Norsk bibliotekforening vært pådriver for prosjektet «Uke 17: Bibliotekenes bærekraftsuke», etter modell fra Danmark. Denne uka er valgt fordi det er 17 mål, og fordi bærekraftsmål 17 handler om samarbeid for å nå målene, der bibliotekene spiller en viktig rolle. I løpet av denne uka løfter norske bibliotek fram alt som gjøres av bærekraftsarbeid i bibliotekene. Dette er populært, og allerede første året hadde 50 bibliotek meldt deltakelse, i tillegg til flere bibliotek som deltok uten å være registrert. Dette viser både at det allerede gjøres mange tiltak, og at mange bibliotek ønsker å delta og vise fram det som gjøres.

Infrastruktur og desentralisering

Norske bibliotek finnes i hver eneste kommune, på skoler, utdanningsinstitusjoner, fagskoler og ulike fagorganisasjoner i hele landet. Det ligger en styrke og kraft i å ha hus og en institusjon som

er bygget på deling, demokrati og kunnskap over hele landet, som kan nyttiggjøres når det er behov for å ha med hele befolkningen, og hele laget. Skal vi sikre en bærekraftig utvikling er det nødvendig med desentralisert bosetting, og gode lokalbibliotek bidrar til å bygge attraktive lokalsamfunn og stedstilhørighet.

Norsk bibliotekforening ønsker å understreke at denne kraften kan utløses dersom bibliotekene får mulighet til å bidra inn i dette arbeidet, gjennom gode rammevilkår, tydelig forankring og oppdrag, og ressurser som samsvarer.

Skal vi lykkes i arbeidet med grønn omstilling må vi få folk med oss. Bibliotekene vil gjerne delta aktivt i arbeidet med å mobilisere befolkningen.

Oppsummering

Norsk bibliotekforening mener at

- Økt kunnskap om bærekraftig utvikling i hele befolkningen bør være politisk mål.
- Bibliotekenes rolle som kunnskapsformidler bør innlemmes i politiske mål og planarbeid.
- Organisatoriske og finansielle barrierer for samhandling og samarbeid tverrsektorielt og med frivilligheten bør senkes.
- Bibliotekene bør få et klart offentlig oppdrag i arbeid med grønn omstilling.
- Bibliotekenes infrastruktur kan nyttiggjøres i å nå hele befolkningen
- Bibliotek er sirkulær- og delingsøkonomi i praksis, og er en kraft og ressurs som kan utnyttes, gitt gode rammevilkår, forutsetninger og forankring.

Oslo, 6.9.24

